

11.11.11

VECHT MEE TEGEN ONRECHT

11.DOSSIER

**KLIMAAT-
RECHTVAARDIGHEID**
in een notendop

INHOUD

Niet iedereen is even kwetsbaar	3
1. DE OPWARMING BEPERKEN TOT EEN 'VEILIGE GRENS'	6
1.1. Ambitieuze beleid	7
1.2. Geen foute financiering	9
2. GETROFFEN GEMEENSCHAPPEN BIJSTAAN	12
2.1. Middelen voorzien: internationale klimaatfinanciering	13
2.2. Klimaatmigranten begeleiden	15
3. KLIMAATBELEID MET RESPECT VOOR MENSEN- RECHTEN EN EEN GLOBALE BRIL	18
3.1. Geen voedsel in de tank	19
3.2. Propere lucht uit het Zuiden	20
3.3. Energietransitie zonder verliezers	21
Conclusie	22

COLOFON

REDACTIE: Lien Vandamme

LAY-OUT: Bart Missotten

FOTO COVER: Mich Leemans

NIET IEDEREEN IS EVEN KWETSBAAR

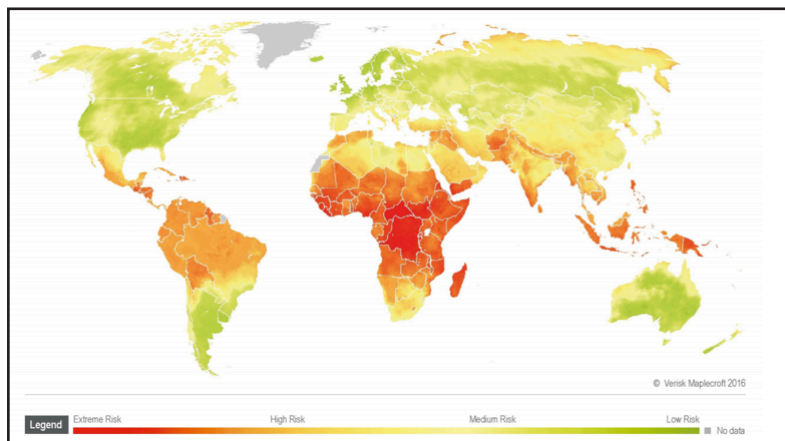
De aarde warmt langzaam maar zeker op: het is gemiddeld al 1°C warmer dan het begin van het industriële tijdperk. De impact daarvan laat zich voelen, vooral in het Zuiden. De opwarming van de aarde heeft gevolgen voor de hele maatschappij. Extreme weerfenomenen als gevolg van de klimaatcrisis veroorzaken steeds frequenter menselijke rampen. Ze vernietigen de vooruitgang die gemaakt werd in menselijke en ecologische ontwikkeling. Op lange termijn wijzigt de klimaatverandering weerpatronen, met een diepgaand effect op landbouw, bossen, visserij en veeteelt, en berooft het grote aantallen mensen van hun toegang tot voedsel. De honger neemt na jaren van daling terug toe, met de klimaatverandering als belangrijkste oorzaak.

Klimaat en ontwikkeling zijn twee zijden van dezelfde munt. De klimaatcrisis kan decennia van ontwikkelingsinspanningen tenietdoen. Droogtes, overstromingen, hittegolven en de stijgende zeespiegel spelen nu al honderden miljoenen mensen over de hele wereld parten. Die ontwikkelingsinspanningen moeten dus in de mate van het mogelijke aangepast worden aan toekomstige klimaatveranderingen. Tegelijk is de manier waarop we ons ontwikkelen bepalend voor het klimaat. Energie-armoede aanpakken betekent anno 2019 dat de meer dan een miljard mensen die geen toegang hebben tot elektriciteit noodgedwongen een sprong moeten maken naar propere energie. Het is geen kwestie van kiezen tussen het afremmen van de klimaatcrisis en het bestrijden van armoede, honger en ondervoeding. Deze processen zijn zeer sterk met mekaar verbonden en hun succes is wederzijds afhankelijk van elkaar.

**Klimaat en
ontwikkeling
zijn twee zijden
van dezelfde
munt.**

We horen vaak dat we de uitstoot van fossiele brandstoffen moeten stoppen voor onze toekomst en die van onze kinderen. Dat klopt, maar we mogen niet vergeten dat de klimaatcrisis zich ook nu al hard laat voelen. Dat is vooral zo in andere delen van de wereld dan Europa. Wereldwijd bevinden de meest kwetsbare landen zich vooral in Sub-Sahara Afrika en Zuid-Oost Azië (zie figuur 1). Vooral ontwikkelingslanden voelen de klimaatcrisis, en binnen die landen zijn het ook vooral de meest kwetsbare mensen die getroffen worden. De klimaatcrisis versterkt zo ongelijkheid, tussen landen maar ook binnen landen. Binnen landen zijn het vooral de armste mensen die getroffen worden. Bovendien is de klimaatcrisis zelfs niet genderneutraal, ze vergroot de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen.

Figuur 1: Klimaatkwetsbaarheidsindex 2017

**Wereldwijd
bevinden de meest
kwetsbare landen
zich vooral in
Sub-Sahara Afrika
en Zuid-Oost Azië.**

De kwetsbaarheid van een land of een gemeenschap wordt niet alleen bepaald door de ligging ervan, ook al is die wel van belang. Wat daarnaast sterk meespeelt, is hoe sterk mensen en landen zich kunnen wapenen tegen de klimaatcrisis. Denk aan het verschil tussen Nederland en Bangladesh. Beide landen zijn laaggelegen ten opzichte van de zeespiegel en dus zeer kwetsbaar voor de stijging ervan. Toch heeft Bangladesh nu al veel meer dan Nederland te kampen met onder meer erosie en migratie naar het binnenland. Dat heeft alles te maken met de middelen die Nederland al decennialang inzet om haar kusten te wapenen tegen de natuur. Bangladesh is één van de armste landen ter wereld en voelt de gevolgen van de klimaatcrisis dus veel meer.

Wat ook van tel is, is de afhankelijkheid van sectoren die klimaatgevoelig zijn. In heel wat ontwikkelingslanden is landbouw de voornaamste economische activiteit. Grillen van de natuur hebben een rechtstreekse impact op het inkomen van boeren. Denk op- nieuw aan Bangladesh: boeren in de (vroeger bijzonder vruchtbare) kustgebieden zagen en zien hun inkomen verloren gaan door insijpeling van zeewater, dat heeft verzilting van de landbouwgronden als gevolg. De overheid is onvoldoende uitgerust om deze boeren te compenseren, zoals in Vlaanderen bijvoorbeeld het geval was na de aanhoudende droogte in de zomer van 2018. Ze verliezen dus hun bron van inkomen en voelen zich daardoor in veel gevallen genoodzaakt om te verhuizen naar de stad.

Kwetsbaarheid wordt bepaald door:

- Geografische ligging
- Capaciteit om zich te wapenen
- Afhankelijkheid van klimaatgevoelige sectoren

De armste mensen in de armste landen, vooral in rurale gebieden, hebben het minst bijgedragen aan de globale opwarming maar worden wel het meest getroffen door de klimaatcrisis. Zij zijn het minst uitgerust om zich tegen de negatieve effecten van de klimaatcrisis te wapenen, en ze hebben amper stem of vertegenwoordiging in het maken van beleid. Dat maakt van het klimaat- probleem een rechtvaardigheidsprobleem.

Een centrale doelstelling van 11.11.11 is dan ook wereldwijde klimaat-rechtvaardigheid. Klimaatrechtvaardigheid betekent het rechtzetten van de historische ongelijkheid in het klimaatprobleem. Dat houdt drie componenten in. De opwarming moet beperkt worden tot maximaal 1,5°C om de ergste impact te voorkomen. Alle landen moeten daar aan bijdragen, maar rijke landen met een grote historische uitstoot moeten het voortouw nemen en sneller naar een koolstofarme samenleving gaan. Diezelfde landen moeten ook arme, kwetsbare landen bijstaan in hun uitdagingen, onder meer in de vorm van financiële steun. Zo kunnen ook deze landen zich koolstofarm ontwikkelen. En onder andere de sprong maken van een tekort aan energie naar propere energie voor iedereen, en zich tegelijk aanpassen aan de gevolgen van de klimaatcrisis. Want ook dat is nodig, ongeacht de opwarming die er nu nog bij komt.

Daarnaast betekent klimaatrechtvaardigheid ook dat we met een sociale en internationale bril naar de oplossingen moeten kijken. We kunnen niet aanvaarden dat klimaatbeleid meer ongelijkheid creëert of mensenrechtenschendingen met zich meebrengt. We mogen geen nieuwe problemen creëren terwijl we een ander probleem proberen op te lossen.

Internationale klimaatrechtvaardigheid betekent:

- De opwarming maximaal beperken
- Wereldwijd de kwetsbaarheid verminderen
- Klimaatbeleid met respect voor mensenrechten en een globale visie

KWETSBAARHEID IN FOCUSLANDEN 11.11.11

ZUID-AZIË

Kwetsbare archipels en meer extreem weer

Indonesië en de Filipijnen - onze twee partnerlanden in Azië - zijn archipels: ze bestaan uit duizenden kleine eilanden. Dit maakt hen uiterst kwetsbaar voor de klimaatcrisis: in bijzonder voor de stijging van het zeewater en tyfoons. In beide landen zijn miljoenen gezinnen afhankelijk van kleinschalige visvangst. Hun inkomen wordt bedreigt door de opwarming van het zeewater en de grotere onvoorspelbaarheid van het weer. Ook de rijstteelt is zeer klimaatgevoelig. Een langere periode van droogte leidt ongetwijfeld tot mislukte oogsten. Bij zware regenval is er bovendien gevaar voor aardverschuivingen. Het glooiende landschap is immers door een hoge graad van ontbossing en omwille van mijnbouwdammen sterk geërodeerd, waardoor de bevolking in lager gelegen gebieden groot gevaar loopt.

GROTE MEREN

Klimaatcrisis verslechtert voedselzekerheid en biodiversiteit

Het Grote Merengebied in Afrika omvat vier landen: de Democratische Republiek Congo, Rwanda, Burundi en Oeganda. Op Oeganda na zijn dit allemaal partnerlanden van 11.11.11. De voedselzekerheid en de biodiversiteit worden er bedreigd door de klimaatcrisis. De bevolking leeft hoofdzakelijk van de landbouw en krijgt niet alleen te kampen met politieke instabiliteit, een gebrek aan veiligheid en infrastructuur maar ook met de gevolgen van de klimaatcrisis. Concreet: stijgende temperaturen, veranderingen in neerslagpatronen, extreme weersomstandigheden zoals overstromingen of langere droge seizoenen en verminderde oogsten waardoor voedseltekorten en ondervoeding ontstaan.

Terwijl de temperatuur steeg, daalde de waterstand van de meren in deze regio. Hierdoor is het leven van miljoenen mensen en de wereldwijde biodiversiteit bedreigt. Lake Tanganyika, het op één na grootste meer van Afrika, is rijk aan vis en bevat bijna 20 procent het wereldwijd beschikbare zoetwater. Het meer is van mondiaal belang. Het Global Nature Fund (GNF) riep het meer uit tot het 'Het meest bedreigde meer van het jaar 2017'. Menselijke activiteiten zoals overbevissing, vervuiling en ontbossing veroorzaakt sedimentatie: het meer slibt langzaam dicht door de ophoping van zand en modder. Sinds begin jaren 2000 toonden wetenschappers aan dat de snelle opwarming van het oppervlaktewater van het meer, waarschijnlijk de oorzaak is van de langdurige achteruitgang van het visbestand.

ANDESlanden:

Verminderde toegang tot water

Ook de Andeslanden zijn erg kwetsbaar voor de klimaatcrisis omwille van hun geografische locatie, de afhankelijkheid van complexe ecosystemen en sociale omstandigheden. Peru bijvoorbeeld zal geconfronteerd worden met een dramatisch waterprobleem. Meer dan drie vierde van de bevolking woont in steden aan de kust: een woestijnachtig gebied met weinig water. In de watervoorziening voor huishoudelijk gebruik en de landbouw spelen de tropische gletsjers van de Andes een belangrijke rol. Deze gletsjers zijn echter langzaam aan het smelten.

In het Amazonegebied doen zich meer branden voor, door het veranderend regenpatroon zijn ze steeds moeilijker te blussen. De grotere schommelingen in de temperatuur zorgen nu al voor een heviger regenseizoen met meer overstromingen en meer modderlawines die vooral arme sectoren treffen: denk aan huizen gebouwd in de buurt van rivierbeddingen. In de hoogvlaktes zakken de temperaturen tot onder nul: met zware gevolgen voor de gezondheid van de bewoners, voor het vee en voor de gewassen.

1

**DE
OPWARMING
BEPERKEN
TOT EEN
VEILIGE
GRENS**

Een eerste belangrijke stap in het inperken van de gevolgen van de klimaatcrisis, is uiteraard om de opwarming te beperken. Enkel zo kunnen we klimaatchaos vermijden. Dat houdt in dat we voldoende ambitieuze doelstellingen moeten stellen, concrete klimaatplannen moeten uitwerken en onze financieringsstromen in lijn moeten brengen met de klimaatdoelstellingen.

1.1. Ambitieuze beleid

In het Akkoord van Parijs (2015) spraken alle landen in de wereld af om de opwarming te beperken tot 'ruim onder 2°C' en liefst zelfs 1,5°C. Deze internationale afspraak was een overwinning voor de meest kwetsbare landen, die de aanscherping van de temperatuurdoelstelling op de agenda hebben gezet. Voor Parijs was de internationale doelstelling immers nog 2°C. Maar dat is te veel voor heel wat landen, denk aan de kleine eilandstaten in de Stille Oceaan of gletsjers die nu al smelten in de Andes.

Het belangrijke VN klimaatpanel (IPCC) bracht in oktober 2018 een rapport uit waarin blijkt dat een wereld die 1,5°C warmer is er helemaal anders uitziet dan een wereld die 2°C is opgewarmd. Het toont aan dat elke minuscule bijkomende opwarming te veel is, en dat 1,5°C opwarming de enige aanvaardbare grens is. Waarom?

Enkele voorbeelden van het verschil tussen 1,5°C en 2°C opwarming:

- De zee stijgt 10 cm extra tegen 2100, mogelijk met gevolgen voor 10 miljoen mensen;
- Het aantal mensen die kampen met waterschaarste als gevolg van de klimaatcrisis, verdubbelt;
- De risico's op voedseltekorten in regio's als de Sahel en zuidelijk Afrika zijn beduidend groter;
- Extreme omstandigheden zoals hitte en hevige regens nemen bijna overal ter wereld toe.

De gevolgen op het vlak van gezondheid, inkomens, voedselzekerheid en toegang tot water en menselijke veiligheid zijn veel groter bij 2°C opwarming. Honderden miljoenen mensen extra zouden dat voelen. De grens van 1,5°C respecteren, behoedt de wereld om kopje onder te gaan. Er zijn immers ook enkele belangrijke 'tipping points' die vermeden kunnen worden, zoals het smelten van de poolkappen. Maar ook bij 1,5°C kunnen we eigenlijk niet spreken van een 'veilige' grens. Het is de veiligste grens die haalbaar is. Want ook dat maakte het rapport duidelijk. We kunnen de opwarming nog beperken tot 1,5°C, maar dan moeten we nú drastische actie ondernemen.

Er wordt verwacht van de ondertekenaars van het Akkoord van Parijs dat zij plannen opstellen en uitvoeren om samen dat Akkoord waar te maken. Maar de plannen die nu op tafel liggen, zijn veruit onvoldoende. Als ze allemaal uitgevoerd worden, zal de wereld minstens 3°C opwarmen. Dat betekent dat het dringend tijd is dat alle landen nieuwe, meer ambitieuze plannen indienen. Er is gelukkig een mechanisme ingebakken in het Akkoord van Parijs, dat landen verplicht om elke vijf jaar nieuwe plannen in te dienen.

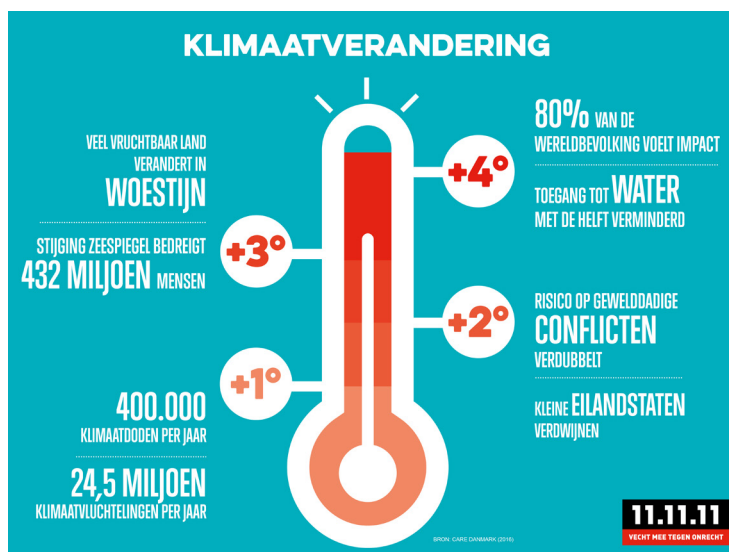
**Een wereld die
1,5°C warmer is,
ziet er helemaal
anders uit dan een
wereld die 2°C is
opgewarmd.**

Ook de Europese Unie moet haar plan zo snel mogelijk aanpassen. De klimaatdoelstelling om de uitstoot te verminderen met 40% tegen 2030 werd niet aangescherpt na Parijs en is onvoldoende. Het IPCC rapport was duidelijk: om de opwarming te beperken moet de uitstoot van de hele wereld tegen 2030 halveren. De Europese Unie moet dat sneller doen, omwille van haar historische verantwoordelijkheid en de capaciteit.

De doelstellingen moeten dus zo snel mogelijk bijgesteld worden. Daarnaast moeten er ook concrete plannen komen om die klimaatdoelstellingen te behalen, waarin een volledige shift wordt ingezet op vlak van mobiliteit, landbouw, energie, industrie... Daarvoor zijn vooral de lidstaten aan zet.

België schiet daarin ruim te kort. We halen de doelstellingen die Europa ons oplegt voor 2020 niet. Het voorgestelde plan voor 2030 is onvoldoende want opgesteld in functie van de te lage Europese doelstellingen zoals hierboven beschreven. Het is bovendien een optelsom van individuele acties door de verschillende bevoegde overheden in ons land, in plaats van een gemeenschappelijke visie op de systeemverandering die nodig zal zijn.

Om de klimaatdoelstellingen van Parijs te respecteren en in het licht van de internationale klimaatrechtvaardigheid, moeten België en Europa dringend een tandje bijsteken op vlak van doelstellingen én concrete maatregelen. 11.11.11 zet druk op Belgische politici om dat te doen. We doen dat niet alleen, maar werken daarvoor samen met de Klimaatcoalitie, die de Belgische milieu-, jongeren-, burger- en noord-zuidorganisaties en vakbonden verbindt, en in het Europese netwerk *Climate Action Network Europe*.

1.2. Geen foute financiering

Een belangrijke voorwaarde om de omslag naar een koolstofarme samenleving in te zetten, is dat de financieringsstromen in lijn moeten zijn met de klimaatdoelstellingen. Er werd dan ook in het Akkoord van Parijs afgesproken dat alle landen dat zo snel mogelijk in orde moesten brengen. Dat wil zeggen dat zeker publieke financiering niet mag vloeien naar fossiele brandstoffen of andere zaken die de klimaatcrisis verergeren. Er gaan helaas nog veel te veel subsidies naar fossiele brandstoffen, ook in België is dat maar liefst 2,7 miljard euro per jaar volgens een recent rapport van WWF. Een rapport van de Klimaatcoalitie in 2016 toonde aan dat ook Belgische banken nog miljarden investeren in fossiele brandstoffen. Dat moet stoppen.

KLIMAATBELEID IN DE ANDESlanden

Hoewel de landen met de grootste historische en actuele bijdrage in de CO₂-emissies de grootste inspanningen moeten leveren voor het terugdringen van de uitstoot, moeten ook de landen in het zuiden een verantwoordelijkheid opnemen. De drie centrale partners van 11.11.11 in de Andeslanden - Moccic, Cedenma en PBCC (Plataforma Boliviana Frente al Cambio Climático) – sloegen de handen in elkaar om een rapport uit te werken over de ambities in Peru, Ecuador en Bolivia. Alle drie de landen kregen rood op hun rapport. Allemaal stellen ze - in het kader van het akkoord van Parijs - hun emissies te willen terugdringen aan de hand van de zogenaamde 'LULUCF' (Land use, Land Use Change and Forestry). Dat is een technische naam voor veranderingen in bodemgebruik en vooral het verlies aan bossen. Een aantal van de maatregelen in de strijd tegen ontbossing zijn interessant, maar veruit onvoldoende.

Wat de lokale organisaties echter het meest verontrust, is dat deze maatregelen een doekje tegen het bloeden vormen, zolang er geen meer structurele veranderingen komen in het economische beleid. In Peru worden permanent wijzigingen in de wet en regelgeving doorgevoerd om groei en investeringen te bevorderen. Een groot deel van deze investeringen hebben betrekking op activiteiten zoals mijnbouw, petroleumwinning, bouw van grote infrastructuurwerken. Allemaal activiteiten die de bosrijke gebieden en watervoorziening aantasten. De afgelopen jaren probeerde de Peruviaanse overheid meerdere keren om de milieunormen te verzwakken. Onze partners verzetten zich hier tegen met campagnes en door het uitwerken van beleidsvoorstellen voor sociale en milieunormen. Ook in Ecuador blijft de overheid inzetten op deze sectoren, waarbij belangrijke delen van het Amazonegebied worden opgeofferd voor de exploitatie van het zwarte goud. Ondanks de massale acties voor het behoud van het Yasuni-gebied is het licht op groen gezet voor verdere exploitatie. Bolivia stelt dat ze de oppervlakte met bestaande en nieuwe bossen zal uitbreiden, maar aan de andere kant worden de deuren opengezet voor de uitbreiding van landbouw en veeteelt in de tropische gebieden. De desastreuze bosbranden tijdens de zomer van 2019 waren een pijnlijk bewijs van de incoherentie van dit klimaatbeleid.

Ook in de ontwikkelingssamenwerking komen we dit nog te vaak tegen, vooral via multilaterale kanalen. Neem het voorbeeld van de Wereldbank. Ondanks een heel ambitieus klimaatdiscours, legde een rapport van 11.11.11 in 2016 bloot dat de bank in de periode 2012-2014 nog jaarlijks 2,8 miljard dollar aan olie, gas en steenkool besteedde. Het vergroot de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen van ontwikkelingslanden, terwijl we weten dat die er uit moeten.

11.11.11 slaat de handen in elkaar met andere organisaties in een internationale coalitie waaronder enkele van onze partnerorganisaties in het Zuiden, The Big Shift. Dat leverde al resultaat op: in 2017 kondigde de Wereldbank onder meer aan dat ze na 2019 niet langer zou investeren in de exploratie en productie van olie en gas en transparanter zouden rapporteren. Maar daarmee is de kous niet af. De Wereldbank laat wel nog uitzonderingen toe. Bovendien heeft de bank nog geen concreet plan om de investeringen helemaal in lijn te brengen met de doelstelling om de opwarming te beperken tot 1,5°C. Dit moet opgevolgd worden en bovendien zijn er nog heel wat ander regionale ontwikkelingsbanken. We blijven deze internationale coalitie en onze partners dus volop steunen om deze druk te blijven zetten.

KLACHT TEGEN DE WERELDBANK

In oktober 2019, tijdens de jaarlijkse meeting van de Wereldbank, kondigde de Ombudsdienst van de International Finance Corporation (IFC) - één van de pijlers binnen de Wereldbank - aan dat het haar onderzoek naar leningen aan de Filipijnse bank Rizal Commercial Banking Corp (RCBC) verder zal zetten. Dit onderzoek komt er na een klacht van onder meer 11.11.11-partner PMCJ. De Wereldbank zou haar eigen regels inzake een stop op het financieren van de steenkoolcentrales overtreden. Ze geeft namelijk indirecte steun aan de privé-sector, in dit geval, aan RCBC.

De Wereldbank kondigde een moratorium op het investeren in steenkool af in 2013. Na grondig vooronderzoek bleek dat IFC via haar samenwerking met RCBC - het gaat over ruim 250 miljoen dollar - de bouw of renovatie van maar liefst 11 steenkoolcentrales financierde. Ian Rivera, de coördinator van PMCJ, is dan ook verheugd met dit nieuws: "We verwelkomen de beslissing van de Ombudsdienst om onze klacht verder te onderzoeken. De Wereldbank moet haar eigen beleid serieus nemen en deze achterpoort vergrendelen. In deze klimaatnoodtoestand, waarvan miljoenen Filipino's de gevolgen ondervinden, is het toch ondenkbaar dat er nog publieke fondsen, dus belastinggeld, worden gebruikt om de meest vervuilende energiebron te financieren."

11.11.11 IN BEWEGING ROND KLIMAAT

Al meer dan een decennium mobiliseert en sensibiliseert 11.11.11 in België over het klimaatthema. Onze campagnes in 2011 en 2012 stonden zelfs helemaal in het teken van klimaat. Zo toonden we op onze campagneaffiche van 2011 een Peruviaanse man die tot aan zijn lenden in het water staat en ons de rekening presenteert van de klimaatcrisis. Een toen nog ietwat futuristisch beeld, in maart 2017 werd het echter de harde werkelijkheid: Peru werd geteisterd door verschrikkelijk noodweer. Eén jaar na die eerste campagne, in 2012, kregen we heel wat volk aan het zingen voor het klimaatthema: zo'n 80.000 mensen én 300.000 scholieren in 180 gemeentes en meer dan 700 scholen in Vlaanderen brachten samen het door Nic Balthazar uitgewerkte lied Sing for the Climate. Deze 'schreeuw voor het klimaat' monteerden we tot een krachtige videoboodschap die we tot bij onze wereldleiders op VN-klimaatconferentie in Doha brachten. Sinds die campagne fietsen ook meer dan 500.000 Vlamingen rond met het bekende 11.11.11-fietsplaatje 'Weer een auto minder'.

Maar ook daarvoor stond het thema klimaat al hoog op de agenda van 11.11.11. In 2009 stuurden we onze jongeren mee met de Klimaatrein naar Kopenhagen (COP 15). In 2013 pendelden ze mee naar Warschau (COP 19). Op die laatste COP deden onze vertegenwoordigers die deel uit maakten van de Belgische delegatie er nog een schepje bovenop: ze gingen 24u in een symbolische hongerstaking uit solidariteit met de Filipijn, Naderev 'Yeb' Saño, die als eerste in hongerstaking ging "tot er betekenisvolle vooruitgang is in de onderhandelingen", maar ook uit ongenoegen met de Belgische besluiteloosheid omtrent de klimaatfinanciering. In oktober 2015 trokken we dan weer bij de Vlaamse Regering met een 60-tal actievoerders onze broek af om hun magere klimaatinspanningen aan te kaarten. Ook zakten dat jaar in aanloop van de klimaatconferentie van Parijs (COP 25) 10.000 mensen af naar een lokale Klimaatmars in Oostende, die deel uit maakte van wereldwijde manifestaties waarbij in totaal 785.000 mensen op de been kwamen. Opnieuw stuurden we 6 jongeren naar de COP25, zij volgden de conferenties ter plaatse en schreven hierover op een blog.

Sinds Greta Thunberg in 2018 aan haar schoolstaking begon, mobiliseert 11.11.11 ook bij elke schoolstaking en Belgische manifestatie mee. We ondersteunen financieel, roepen onze achterban op om mee te doen en communiceren er breed over op ons sociale media. We zien het draagvlak voor onze eisen vergroten, maar we zijn er helaas nog niet. De klimaatcrisis blijft actueel, en vooral ontzettend urgent.

2

DE GETROFFEN GEMEENSCHAPPEN BIJSTAAN

Een écht ‘veilige’ grens van opwarming bestaat dus niet. De gevolgen zijn er nu al en vooral de armste landen worden er door getroffen. Het is een internationale verantwoordelijkheid en een verplichting om die landen bij te staan in hun klimaatuitdagingen.

2.1. Middelen voorzien: internationale klimaatfinanciering

Mensen en gemeenschappen moeten in staat zijn om zich zo goed als mogelijk aan te passen aan die gevolgen. Dat is niet evident. Het vraagt heel wat kennis over de huidige en toekomstige context, technologische kennis en vooral: middelen. Laat dat laatste nu net iets zijn wat de minst ontwikkelde landen niet te over hebben.

Een belangrijk onderdeel van de internationale klimaatafspraken is daarom dat rijke, historische vervuilers, ontwikkelingslanden moeten bijstaan in hun klimaatuitdagingen. Het VN Klimaatverdrag van 1992 erkent de specifieke noden en omstandigheden van ontwikkelingslanden. Concreter beloven de ‘ontwikkelde’ landen om nieuwe en additionele financiële steun te bieden om tegemoet te

komen aan de kosten van de klimaatuitdagingen van ontwikkelingslanden. Pas op de top in Kopenhagen (2009) werd dat eindelijk wat concreter gemaakt: de rijke landen beloofden daar dat die financiële steun tegen 2020 jaarlijks 100 miljard dollar zou bedragen en er werd een klimaatfonds opgericht (Green Climate Fund). In Parijs (2015) bevestigde men die afspraken en legde men vast dat

De ‘ontwikkelde’ landen beloven om nieuwe en additionele financiële steun te bieden om tegemoet te komen aan de kosten van de klimaatuitdagingen van ontwikkelingslanden.

100 miljard de bodem zou zijn van 2020 tot 2025, wanneer er een nieuwe doelstelling zou komen.

Voor 11.11.11 vormen deze beloftes, en het nakomen daarvan, de kern van internationale klimaatrechtvaardigheid. Eén deel van de wereld heeft zich ‘goedkoop’ kunnen ontwikkelen aan de hand van fossiele brandstoffen. De

kosten daarvan zien we nu pas, en het kan niet zijn dat net dat andere deel van de wereld daarvoor moet opdraaien. Bovendien moet deze financiering ar-

mere landen in staat stellen om zich te ontwikkelen op een koolstofarme manier, om te garanderen dat de internationale klimaatdoelstellingen behaald worden. Het is dus niet enkel een morele kwestie om landen te helpen, maar ook een kwestie van internationale klimaatambitie en samenwerking. Het behalen van de klimaat- doelstellingen gaat ons allemaal aan.

Helaas werden er ook heel wat zaken niet afgesproken. Wie wat zou doen, bijvoorbeeld. Maar ook wat internationale klimaatfinanciering precies is, en wat 'nieuw en additioneel' betekent. Dat zorgt voor problemen. Het grootste probleem is dat er veel te weinig extra geld wordt voorzien maar er wel heel wat wordt gerapporteerd. Dat gebeurt door steeds meer ontwikkelingsprojecten een 'groene saus' te geven. Landbouwprojecten worden afgestemd op het veranderen van het klimaat of de energievoorziening van scholen gebeurt aan de hand van zonnepanelen. Op zich goeie projecten en broodnodig. Maar er moet wel extra geld voorzien worden, zodat de extra kost van die zonnepanelen er niet voor zorgt dat er minder scholen komen. De klimaatuitdagingen zijn immers groot maar de aanpak ervan mag niet ten koste gaan van basisnoden als onderwijs en gezondheidszorg.

Twee verschillende beloftes worden nagekomen met hetzelfde geld.

Dat extra geld komt er helaas veel te weinig. Twee verschillende beloftes worden nagekomen met hetzelfde geld. De eerste belofte om 0,7% van het bni aan ontwikkelingssamenwerking uit te geven werd al in de jaren '70 gedaan. België en andere landen rapporteren daarover bij de OESO. De tweede belofte kwam dus later en de landen rapporteren erover bij de VN. De kost van zo'n school met zonnepanelen wordt bij de twee instanties gerapporteerd, of toch minstens gedeeltelijk. Het is alsof een minister 100 miljoen euro belooft voor fietspaden en 5 miljoen voor verkeersveiligheid. Vervolgens bouwt ze een veilig fietspad van 5 miljoen euro en zegt ze dat beide beloftes zijn nagekomen. Dat veilig fietspad van 5 miljoen euro is een goeie zaak maar er is geen 10 miljoen euro uitgegeven.

Dat dubbel tellen geeft een vertekend beeld van welke steun er écht naar ontwikkelingslanden gaat. Op die manier is het onmogelijk om na te gaan of de beloftes nagekomen worden. Er zijn al jaren discussies bezig binnen de VN over hoe deze rapportering beter kan. 11.11.11 zet zich actief in om die rapportering op internationaal niveau te verbeteren en ijvert voor transparantie én extra geld op Belgisch niveau.

OBSERVATOR BIJ HET GREEN CLIMATE FUND (GCF)

Het Green Climate Fund werd opgericht in 2010 onder het VN Klimaatverdrag en moet het belangrijkste klimaatfonds voor ontwikkelingslanden worden. Het wordt geleid door een Raad van Bestuur met een evenwicht tussen donerlanden en ontwikkelingslanden. Daarnaast worden er ook vier observatoren verkozen, twee vertegenwoordigers uit de bedrijfswereld en twee ngo-vertegenwoordigers. Lidy Nacpil van 11.11.11-partner APMDD is momenteel de 'Active Observer' voor alle ngo's uit het Zuiden. Samen met de 282 ngo's die zich registreerden bij het GCF, kijkt zij toe of de projecten die voorliggen aan alle criteria voldoen, en screent ze de lijst van bedrijven die in aanmerking komen voor een lening van het GCF op basis van hun 'track record' en hun engagement inzake duurzaamheid. Dit is belangrijk om te garanderen dat het geld van het fonds effectief besteed wordt en ten goede komt van de grootste noden van de meest kwetsbare landen.

2.2. Klimaatmigranten begeleiden

De klimaatcrisis drijft ook mensen van huis. Door extreme weersom- standig- heden, droogte, overstromingen en de stijgende zeespiegel worden plaatsen tijdelijk of voorgoed onbewoonbaar. Het risico op ontheemding door rampen of milieudegradatie als gevolg van de klimaatcrisis, maar ook door niet-duurzaam grondgebruik, gebrekkig waterbeheer of overbevolking is het grootst voor arme mensen in lage-inkomenslanden. Vandaag al moeten er jaarlijks 24,5 miljoen mensen vluchten als gevolg van natuurrampen. Dat zijn er meer dan mensen die vluchten voor conflict en geweld. Die bevolkingsgroepen worden steeds kwets- baarder door het ontbreken van bescherming. Klimaat- ontheemding vormt een bedreiging voor duurzame ontwikkeling en versterkt de wereldwijde ongelijkheid.

Aangezien ontwikkelingslanden het meest kwetsbaar zijn voor de impact van de klimaatcrisis, tellen zij het grootste aantal mensen dat ontheemd raakt door natuurrampen. Omdat het vooral gaat om interne of regionale migratie, vormt dit een bijkomende belasting voor landen en regio's die al worstelen met de gevol- gen van de klimaatcrisis en andere uitdagingen. Arme landen worden gedwon- gen om hun schaarse middelen te gebruiken om bescherming en onderdak te bieden aan de mensen die ontheemd zijn. Op die manier kunnen migratie en ontheemding, als ze niet op de juiste manier worden aangepakt,

een bedreiging vormen voor duurzame ontwikkeling. Dit toont dat het niet alleen nodig is om een wereldwijde oplossing te zoeken, maar ook om financiële en andere vormen van steun te bieden aan nationale en regionale antwoorden.

Om het probleem van klimaatonthemding aan te pakken, moeten we ons in de eerste plaats toespitsen op de hoofdoorzaak, namelijk de klimaatcrisis. Dat betekent: de opwarming beperken en landen ondersteunen om zich aan te passen aan de gevolgen, zoals hierboven beschreven. Maar zelfs dat volstaat niet. Er zijn grenzen aan adaptatie en sommige regio's zullen in de toekomst onbewoonbaar worden of zijn dat nu al. Wanneer mensen noodgedwongen moeten verhuizen, zijn bescherming en begeleiding van vitaal belang.

De internationale akkoorden die garantie op bescherming bieden aan vluchtelingen, zijn niet aangepast aan de uitdagingen van klimaatonthemden.

De internationale akkoorden die garantie op bescherming bieden aan vluchtelingen, zoals de Conventie van Genève, zijn niet aangepast aan de uitdagingen van klimaatonthemden. Het gevolg is dat er geen internationale bescherming is voor deze groeiende groep. Dat is een probleem. 11.11.11 zet dit actief op de agenda en vraagt België om proactief toe te werken naar internationale oplossingen. In 2018 werden daar in twee belangrijke stappen gezet. Het VN Migratiepact

erkent het probleem en stelt enkele oplossingen voor, zoals humanitaire werken studentenvisa toekennen aan mensen uit regio's die zwaar getroffen worden. Daarnaast werden er tijdens de klimaatop in Katowice in 2018 ook binnen het kader van de VN klimaatonderhandelingen aanbevelingen geformuleerd om betere bescherming te bieden voor mensen op de vlucht voor het klimaat.

11.11.11 wil dat er gevolg wordt gegeven aan deze processen en dat ze samen leiden tot een globaal kader. In afwachting van dat kader moet nu al alles op alles gezet worden om de miljoenen getroffen mensen een antwoord te bieden. We vragen daarom dat België ook nationale initiatieven op poten zet, bv. door die legale toegangswegen te voorzien voor mensen uit getroffen regio's en pilootprojecten op te zetten inzake arbeidsmigratie. Inspiratie kan gevonden worden in projecten van Spanje in Colombia en Nieuw-Zeeland in de verdwijnende eilandstaat Kiribati. Tenslotte vragen we België om geen migranten terug te sturen naar regio's die zwaar getroffen zijn door de gevolgen van klimaatverandering.

WEERBAARHEID VERHOGEN IN DE FILIPPIJNEN

Mensen getroffen door de klimaatcrisis gaan pas op de vlucht wanneer hun situatie uitzichtloos is. Eén van de vitale elementen van de aanpak van de klimaatcrisis is het versterken van de veerkracht van de bevolking door te garanderen dat ze beter voorbereid zijn op mogelijke toekomstige natuurrampen of andere klimaatgevolgen. Dit gaat van het versterken van de gemeenschapszin, over het verhogen en meer stabiel maken van het inkomen en het voorzien van voorraad aan proviand en medicijnen, tot aangepaste infrastructuur zoals het toegankelijk maken of beschikbaar stellen van veilige plaatsen, het versterken van de gemeenschapszin en het installeren van 'early warning' systeem, enz. Studies in de Filipijnen wijzen aan dat de slachtoffers van rampen er veel sneller bovenop komen wanneer hun lokale overheid op een participatieve manier preventieve maatregelen neemt, zoals specifieke vorming voor boeren om hun teelten aan te passen of een tweede verdieping bij te bouwen op een school als evacuatieluimte.

3

**KLIMAATBELEID
MET
RESPECT
VOOR
MENSENRECHTEN
EN EEN
GLOBALE
BRIL**

We moeten de omslag maken naar een koolstofarme samenleving, ruim voor 2050. Enkel zo kunnen we de klimaatcrisis inperken. We moeten dus drastische maatregelen nemen in eigen land. Daarbij is het belangrijk dat we altijd het globale plaatje in acht nemen. Belgisch beleid mag niet leiden tot problemen elders in de wereld, of teniet gedaan worden door een stijging van uitstoot in andere landen. Hieronder enkele voorbeelden van wat dat concreet betekent.

3.1. Geen voedsel in de tank

Wat ooit de heilige graal leek, is ondertussen lang achterhaald. Biobrandstoffen op basis van voedselgewassen zijn allesbehalve effectief in het bestrijden van de klimaatcrisis. Een studie van de Europese Commissie zelf bevestigt dat 'biodiesel' op basis van plantaardige oliën afkomstig van palmolie, soja of koolzaad tot driemaal meer broeikasgassen uitstoten wanneer je indirecte effecten zoals ontbossing voor landbouwgronden meerekent. Het is dus een valse oplossing die enkel werkt op papier. Ondertussen wordt de helft van de jaarlijks 6,5 miljoen ton geïmporteerde palmolie in de Europese Unie gebruikt als brandstof.

De massale productie die daarvoor nodig is, zorgt ook voor andere problemen zoals grootschalige schendingen van arbeidsrechten op plantages, ontbossing, landroof en een verlies van biodiversiteit, om er maar enkele te noemen. Dag in, dag uit zijn onze partners op het terrein in de weer om deze problemen op palmolieplantages vast te stellen en aan te kaarten. Ook bij de productie van zogenaamde 'duurzame palmolie' worden deze praktijken systematisch vastgesteld en zelden aangepakt. Alleen palmolie als grondstof bannen is daarvoor geen oplossing. Koolzaad en soja zullen dan de basis worden van biobrandstoffen en palmolie zal deze gewassen vervangen in onze voeding.

Ook in België is er nog werk aan de winkel. We gebruiken nog steeds heel wat palmolie in onze brandstoffen en in 2018 was er een sterke stijging in het gebruik van soja. Beide heel problematische grondstoffen. Bovendien wil ons land, volgens het voorstel van Nationaal Energie- en Klimaatplan, de biobrandstoffen doen toenemen van 5,5% in 2017 naar maar liefst 14% in 2030, met 7% 'eerste generatie' biobrandstoffen (op basis van voedselgewassen). Dat is het maximaal toegelaten niveau volgens de Europese Unie. 11.11.11 zet zich actief in om deze schadelijke biobrandstoffen volledig en zo snel mogelijk te weren uit de Belgische tank.

STRIJD TEGEN ONTBOSSING EN SLECHTE ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN IN INDONESIË

11.11.11 werkt sinds 2003 samen met de Indonesische ngo Sawit Watch. Op dat moment zagen we een snelle uitbreiding van de palmolieplantages - sawit betekent palmolie in het Indonesisch – en stond de RSPO, het sectoroverleg om palmolie op een meer duurzame manier te produceren, in de steigers. Onder druk van o.a. Sawit Watch heeft de RSPO ondertussen een lijvig document met 'Principles & Criteria' bijeen gepend om de sector in meer ecologische en sociale banen te leiden, op het terrein is de realiteit echter helemaal anders. Er is nog steeds sprake van ontbossing, landgrabbing en de arbeidsomstandigheden blijven ondermaats. Daarover bracht 11.11.11 recent nog een rapport uit .

In 2009 introduceerde de EU biodiesel, dit leidde tot een nog grotere druk om de plantages uit te breiden. In 2003 besloegen palmolieplantages in Indonesië nog 5 miljoen hectare, in 2019 staat de teller op 15 miljoen hectare.

Dankzij het werk van o.a. SW heeft de regering vorig jaar een moratorium op nieuwe palmolieplantages afgekondigd. Dit is alvast veelbelovend, zo wordt de sector verplicht te werken aan productiviteit en betere werkomstandigheden om hun productie op te drijven. Ondertussen zet 11.11.11 zich in om de vraag naar palmolie te verminderen, zoals het uitfaseren van de olie als grondstof voor biodiesel.

DE ETHANOLWET IN BOLIVIA

Niet alleen de Europese wetgeving is problematisch. Hoewel de regering van Bolivia zich in 2007 resoluut uitsprak tegen biobrandstoffen, keurde dezelfde regering in 2018 de fel bekritiseerde ethanolwet goed. De bedoeling is om tegen 2025 380 miljoen ethanol te produceren, vooral op basis van suikerriet. Waar op dit moment op 150.000 hectare in het oosten van het land suikerriet geteeld wordt, zou deze oppervlakte meer dan verdubbelen. De partnerorganisaties Fundación Solón en de PBCC (Plataforma Boliviana frente al Cambio Climático) hebben samen met andere organisaties fel protest aangetekend tegen dit beleid, dat nog verder zal leiden tot ontbossing en concurrentie met gewassen voor voedselproductie.

3.2. Propere lucht uit het Zuiden

Onder het Kyoto-protocol, het eerste klimaatakkoord dat nu nog loopt, bestaan enkele 'flexibele mechanismen'. Die moesten er in theorie voor zorgen dat men de uitstoot aanpakte op plaatsen waar dat het meest kosten-efficiënt was. Eén van die mechanismen is het zogenaamde 'Clean Development Mechanism'. Dit mechanisme zorgt ervoor dat de industrielanden de ontwikkelingslanden kunnen betalen om in hun plaats projecten uit te voeren die de uitstoot van broeikasgassen verminderen. In theorie moet het CDM zorgen voor een goedkope vermindering van de globale uitstoot van broeikasgassen en tegelijk investeringen in een duurzame en koolstofarme ontwikkeling in de ontwikkelingslanden. In de praktijk wordt het CDM geplaagd door grote en kleine schandalen.

11.11.11 onderzocht enkele jaren geleden het Belgische gebruik van deze kredieten en stelde heel wat problemen vast. We zetten erop in om dit beleid te verbeteren.

Met het aflopen van het Kyoto-protocol in 2020 is het gevaar helaas niet geweken. Ook het Akkoord van Parijs zette de deur open voor een gelijkaardig mechanisme. Wat vroeger al problematisch was, is nu helemaal eigenaardig. Alle landen moeten koolstofarm worden volgens het Akkoord van Parijs. Het heeft dus weinig zin om je eigen inspanningen nog langer uit te stellen. Bovendien is er een risico dat rijke landen het laaghangend fruit kunnen plukken in ont-

wikkelingslanden, terwijl zij achterblijven met de grotere uitdagingen. Het is het belangrijk dat de landen de lessen van het CDM meenemen, bij het maken van de regels over dit nieuwe mechanisme. Duurzame ontwikkeling en mensenrechten moeten centraal staan bij projecten. De afspraken hierover staan dit jaar op de internationale agenda en worden afgeklopt tijdens de klimaatop in Chili eind dit jaar (COP25). 11.11.11 waakt er samen met internationale partners over dat de problemen uit het verleden zich niet herhalen onder het Akkoord van Parijs.

3.3. Energietransitie zonder verliezers

België moet koolstofarm worden. Dat betekent dat we naar 100% hernieuwbare energie moeten evolueren. Daarvoor zijn onder andere windmolens en zonnepanelen nodig. Die bevatten heel wat mineralen uit alle mogelijke delen van de wereld. Hetzelfde geldt voor de batterijen die we bijvoorbeeld nodig hebben voor elektrisch vervoer. De ontginning van deze grondstoffen leidt, net zoals de ontginning van fossiele brandstoffen, nu nog veel te vaak tot schendingen van mensenrechten en milieurampen. Denk aan kinderarbeid bij de ontginning van kobalt in DR Congo en waterschaarste als gevolg van lithiumontginning in Chili. Die vaststelling mag geen reden zijn om de energietransitie uit te stellen. Ze geeft wel aan dat we die transitie gaan moeten voeren volgens bepaalde voorwaarden en binnen een bepaald kader, om er voor te zorgen dat ze geen verliezers oplevert. In 2030 willen we namelijk alle duurzame ontwikkelingsdoelstellingen behalen.

Het betekent dat we niet alleen naar een koolstofarme maar ook naar een circulaire en 'faire' economie moeten. Een samenleving die maximaal inzet op deelsystemen, recyclage en hergebruik, waardoor de nood aan ontginning minimaal is. Maar ook een economie die nu meteen inzet op regels voor bedrijven, zodat de schendingen van mensenrechten en milieurampen zo snel mogelijk stoppen. Dat kader ontbreekt nu. 11.11.11 zet zich in voor een VN verdrag inzake mensenrechten en bedrijven, en ook nationale wetgeving die onze bedrijven in het gareel houdt. We werken samen met organisaties in mijnbouwlanden, die samen met getroffen gemeenschappen op verschillende manieren de negatieve impact ervan aankaarten en proberen te verminderen. Voor de circulaire component werken wij nauw samen met organisaties in de milieubeweging.

LITHIUMWINNING IN DE ATACAMA-WOESTIJN

Chili is op dit moment de belangrijkste lithium-producent ter wereld. Twee grote bedrijven exploiteren de enorme reserves van de Atacama-woestijn, in het noorden van Chili, waarbij meermaals conflicten plaatsvonden met de lokale gemeenschappen. De lithiumwinning legt immers een grote druk op de waterbronnen, die op zich al schaars waren in dit woestijnachtige gebied. Daarmee treedt ze in concurrentie met de andere activiteiten in de regio, zoals toerisme en landbouw. Lokale gemeenschappen voelden zich verplicht om overeenkomsten te sluiten met ontginningsbedrijven, maar willen eigenlijk niet dat de exploitatie uitbreidt. Ze vinden dat de overheid - die de vergunningen toekent - en de bedrijven zelf, onvoldoende rekening houden met de noden van de gemeenschappen. Dit blijkt ondermeer uit de milieuovertredingen van de afgelopen jaren en uit de corruptieschandalen waaraan de delfbedrijven zich schuldig maakten. Als de lithiumwinning opgedreven wordt zonder striktere regels over het milieu en het watergebruik, kan dat op lange termijn betekenen dat de regio onleefbaar wordt.

Ook onze Andespartners voeren samen met de getroffen bevolking actie tegen grote bedrijven die natuurlijke rijkdommen op grote schaal ontginnen uit winstbejag gericht op export: ten koste van traditionele economische activiteiten en ten koste van de natuur. Samen met lokale gemeenschappen en hun organisaties proberen ze vanuit de basis een impact te hebben op de nationale en internationale politiek. Zo werken ze aan onderbouwde beleidsvoorstellen om de schade van extractivistische activiteiten te beperken. Duurzame ontwikkeling, respect voor de mensenrechten en inspraak voor de lokale gemeenschappen staan daarbij centraal.

VERZET TEGEN MIJNBOW IN CONGO

Kobalt wordt gebruikt in smartphones en batterijen. De ontginning van het metaal leidt tot ernstige schendingen van de mensenrechten en milieuvervuiling in de Democratische Republiek Congo. De mijnindustrie opereert in de buurt van steden en dorpen waardoor duizenden mensen worden blootgesteld aan gedwongen verhuizingen, ernstige milieuvervuiling door dampen, stof, geluid en afvalwater van mijnen, hun vrachtwagens en gerelateerde industrie. Landgebruik en vrije toegang tot water en bossen wordt vaak onmogelijk gemaakt voor lokale gemeenschappen. Mijnen vervuilen de bodem en de waterbronnen om hen heen.

De Observatoire Congolais de l'Environnement (OCE), een nieuwe en jonge 11.11.11-partner gevestigd in Lubumbashi, werkt rond mensenrechten en het milieu. De organisatie richt zich in het bijzonder op de rechten van lokale gemeenschappen en hun leefmilieu tegenover de mijnbouwindustrie. Ze neemt vooral de activiteiten van mijnbouwbedrijven Ruashi Mining en Chemaf onder de loep. De organisatie bouwt het vermogen van gemeenschappen op om hun rechten te verdedigen en om te gaan met de negatieve effecten van mijnbouw op het milieu en het klimaat. Hiermee willen zij bijdragen aan een beter beleid inzake transparantie, participatie en respect voor de mensenrechten. Een eerlijke en verantwoorde energietransitie vereist dringend actie van overheden, mijnbouwbedrijven en elektronicabedrijven wereldwijd die mineralen in hun toeleveringsketen gebruiken.

MEER INFO IN VOLGENDE PUBLICATIES VAN 11.11.11:

[Klimaatvluchtelingen bestaan niet](#) (2016) (update gepland voorjaar 2019)
[Creatief met klimaat: hoe landen hun beloftes voor het Zuiden uithollen](#) (2016)
[Walk your talk: het energiebeleid van de Wereldbank](#) (2016)
[Klimaatfinanciering met een visie](#) (2018)
[Sleutel tot succes in Katowice](#) (2018)
[100% duurzame palmolie: een mythe](#) (2018)
[Evaluatie van het Belgisch biobrandstoffenbeleid](#) (2019)

CONCLUSIE

De klimaatcrisis vormt één van de belangrijkste ontwikkelingsuitdagingen, waar niemand omheen kan. De armste landen en bevolkingsgroepen zijn tegelijkertijd degene die het minst bijdrage hebben aan de historische en actuele uitstoot, én degene die de grootste gevolgen dragen. Om die onrechtvaardigheid recht te zetten, hebben niet alle landen dezelfde verantwoordelijkheden. In functie van hun capaciteit en historische bijdrage aan de klimaatcrisis, moeten ze meer of minder doen. Enkel door rekening te houden met de verschillende noden en contexten van landen kunnen we uiteindelijk naar een koolstofarme wereld waarin iedereen beter wordt.

Ook binnen de landen moet de aanpak van de klimaatcrisis gepaard gaan met een beleid dat inzet op sociale en economische rechtvaardigheid. De tijd dringt, de milieu- en klimaatcrises vragen om een grondige verandering van ons systeem, gaande van transport, energie tot productie- en consumptiepatronen. Die transformatie brengt ook heel wat kansen met zich mee, voor iedereen. Circulaire economie zorgt voor een leefbaardere samenleving, de landbouw kan gericht worden op gezondere voeding en hernieuwbare energie is veel geschikter om rurale gebieden en kleine eilanden van energietoegang te voorzien dan grote, vervuilende steenkoolcentrales.

Investeren in klimaatprojecten en een duurzaamheidsbeleid in het Zuiden brengt ontwikkelingskansen met zich mee. Het is belangrijk dat we de kansen van de transitie inzien en grijpen. 11.11.11 zal zich daar in België en met partners in het Zuiden voor blijven inzetten.

CONTACT

Lien Vandamme

Beleidsmedewerker Klimaat
en Natuurlijke Rijkdommen
(+32) (0)2 536 11 99
(+32) (0)492 59 10 59
Lien.Vandamme@11.be

www.11.be/klimaat

**11.11.11 VECHT TEGEN ONRECHT
EN VOOR DUURZAME VERANDERING
WANT IEDEREEN VERDIENT DEZELFDE BASISRECHTEN**

DOE MEE OP 11.BE EN

